

Ziemniak, Roman

Tendencje rozwojowe Liceum Małachowskiego w latach 1958-1965

Notatki Płockie 9/3-29, 25-28

1964

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

zjazdowy pod przewodnictwem mgr Jakuba Chojnackiego. Dawni wychowankowie i uczestnicy zjazdu wygłosili cały szereg przemówień powitalnych (np. poseł Stefan Gołębiowski) oraz pięknie opracowanych i ciekawych referatów, np. prof. Jan Zygmunt Jakubowski: „Z dziejów Szkoły”; mgr Roman Lutyński, poprzedni prezes Towarzystwa Naukowego Plockiego: „Rok 1905 w naszej Szkole”; mgr Franciszek Dorobek, wiceprezes Tow. Nauk. Pł.: „Perspektywy rozwoju miasta Plocka”, itd. Uroczystości miały również wzruszające i ciekawe momenty, np. rozdanie matur tegorocznym absolwentom, odsłonięcie tablicy jubileuszowej, poświęconej pamięci Ludwika Krzywickiego, spotkania tyłu roczników, dekoracja orderem „Polonia Restituta” najstarszych z żyjących pedagogów: Henryka Pniewskiego i Stanisławy Todtleben, zapalenie znicza w asyście najstarszego wychowanka i najmłodszej, hołd pamięci zmarłych profesorów i pracowników szkoły oraz pamięci wychowanków Szkoły, poległych i zaginionych podczas drugiej wojny światowej na polach bitew i w obozach; pochód ulicami Plocka z grupą najstarszych uczestników na czele oraz pochód młodzieży w strojach historycznych, obrazujący historię szkoły plockiej od najdawniejszych czasów.

Zjazd uchwalił szereg wniosków i uchwał, wśród których najważniejszy postulat został wyrażony w ten sposób: „Jubileuszowy Zjazd dla podtrzymania prastarych tradycji — uznając konieczność zbudowania nowego gmachu uczelni — postuluje, aby nowoczesny budynek odpowiadający potrzebom młodzieży i wymogom współczesnego budownictwa szkolnego został zlokalizowany na posesji przylegającej do obecnego gmachu Małachowianki”...

ROMAN ZIEMNIAK

TENDENCJE ROZWOJOWE LICEUM MAŁACHOWSKIEGO W LATACH 1958—1965

W latach szkolnych od 1958 do 1965 roku w życiu Małachowianki zachodziły istotne przemiany, które pozwalają na wyodrębnienie tego okresu jako charakterystycznego etapu rozwojowego tej starej uczelni.

Etap ten oddzielają dwa zjazdy Małachowianków: w czerwcu roku 1958 i we wrześniu roku 1964. Wymienione zjazdy w poważnej mierze zaważyły na tempie i kierunku przemian w szkole, a w szczególności na rozwoju bazy materialnej szkoły. Dlatego omawiany okres czasu możnaby nazwać okresem twórczej inicjatywy Małachowianków.

W czasie pierwszego zjazdu sytuacja lokalowa nie przedstawiała się dobrze. Na niespełna hektarowej posesji szkolnej stał dwupiętrowy gmach zabytkowy prastarej uczelni; poza tym na tejże działce znajdowały się zabudowania związane ze szkołą, jak: parterowy budynek

Uchwalono również m.in. ufundowanie szkole nowego sztandaru. Jako dalszy ciąg uroczystości jubileuszowych — odbyło się 22.XI.1958 r. w obecności ministra oświaty Władysława Bieńkowskiego przekazanie młodzieży sztandaru szkolnego oraz dekoracja złotymi krzyżami za usługi kilku nauczycieli. Zakończeniem uroczystości jubileuszowych stało się odsłonięcie w grudniu tego roku tablicy Juliana Leszczyńskiego-Leńskiego.

Postulat budowy nowego gmachu szkoły został zrealizowany obecnie: Małachowianka otrzymała wspaniałą budynek szkolny, prawdziwy pomnik budowy szkół na Tysiąclecie Polski. Nowa siedziba pomyślana jako przedłużenie starego gmachu w harmonijny sposób połączyła nowoczesne elementy budownictwa ze starymi, będąc symbolem unii nowych czasów z żywą, postępową tradycją.

Na tle uroczystości przekazania do użytku nowej szkoły w nowym roku szkolnym 1964/1965 — odbędzie się jedenasty z kolei zjazd wychowanków tej najstarszej i najnowocześniejszej szkoły mazowieckiej. Ten i poprzednie zjazdy są w pewnym sensie skrótowym przeglądem historii naszego miasta, jego dotychczasowego rozwoju i nadziei na przyszłość. Uczestnicy pierwszego zjazdu w 1894 r. zobaczyli wtedy w Plocku o 20-tu tysiącach mieszkańców — jego ówczesną, dużą inwestycję, jak na miasto o przytłumionych tendencjach rozwojowych: budowę wodociągów miejskich. W bieżącym roku uczestnicy zjazdu będą mogli sobie uprzytomnić, jak ogromne przemiany zaszły w naszym mieście w 20-lecie Polski Ludowej, przemiany, uwieńczone budową nowoczesnego przemysłu naftowego na przedmieściach prastarego Plocka.

murowany, adaptowany na warsztaty szkolne, długi barak drewniany, stanowiący zaplecze warsztatów, murowany budynek parterowy ze stołówką, kuchnią i zapleczem oraz pomieszczeniami, wykorzystanymi na dwa mieszkania. Ponadto część posesji zajmował sad oraz stary piętrowy budynek mieszkalny z wydzielonym podwórzem i zabudowaniami gospodarczymi. Tylko mały plac, przyległy bezpośrednio do zabytkowego budynku, był przeznaczony na zajęcia WF i rekreację dla młodzieży.

Główny gmach szkolny składał się z trzech części. Były to: skrzydło A — najstarsza zabytkowa część pokolegiacka i skrzydło B — zabytkowa część pojezuicka, połączone w jedną całość środkową częścią poprzeczną z głównym wejściem do budynku, oraz skrzydło C, stanowiące przedłużenie części środkowej, wybudowane na początku bieżącego stulecia. W tej naj-

nowszej części budynku znajdowała się na dole sala gimnastyczna, na górze t.zw. sala aktowa.

Pomieszczenia w zabytkowych częściach budynku były ciasne, wilgotne i ciemne. Stare mury i stropy w niektórych punktach groziły zawaleniem. W tych warunkach rozlokowano sale internatowe, izby lekcyjne, pracownie przedmiotowe; tu uczono i uczono się. Młodzież nie miała miejsca na rekreację, korytarze w zabytkowym budynku były wąskie i ciemne, ich szerokość wynosiła tylko po 170 cm. Warunki te scharakteryzował tak ówczesny dyrektor Liceum ob. Zygmunt Werdenowski:

„Budynek obecnie chyli się do ruiny. Aczkolwiek grube i potężne mury, lecz ząb czasu i wilgoć nadwyrężyły je. Tu i ówdzie pojawiły się groźne rysy, belki, podtrzymujące stropy przez kilkaset lat — spróchniały i grożą katastrofą. Klasy są zimne i ciasne... Młodzież w czasie przerw międzylekcyjnych tłoczy się w ciasnych i wąskich, a zimą chłodnych korytarzach. Warunki sanitarne i zdrowotne są opłakane”. (*Księga pamiątkowa Zjazdu, str. 44*)

Przywiązanie Małachowiaków do szkoły i troskę o jej dalszy rozwój m.in. wyraża podjęta w dniu 14 czerwca roku 1958 Uchwała Zjazdu, której punkt 3-ci brzmi:

„3. Jubileuszowy Zjazd dla podtrzymania prastarych tradycji — uznając konieczność zbudowania nowego gmachu — postuluje, aby nowoczesny budynek odpowiadający potrzebom młodzieży i wymogom współczesnego budownictwa szkolnego został zlokalizowany na posesji przylegającej do obecnego gmachu Małachowianki”... (*Księga pamiątkowa, strona 70*).

Po Zjeździe powołany Komitet Wykonawczy Zjazdu rozwinął szeroką działalność w kierunku realizacji podjętej uchwały. Idea budowy Małachowianki na jej historycznym miejscu zyskuje uznanie szerokich warstw społeczeństwa płockiego.

W wyniku troski władz partyjnych i terenowych o dobro młodzieży i szkoły na Sesji Miejskiej Rady Narodowej w Płocku w dniu 4 października 1961 roku zapadła uchwała w sprawie rozbudowy Małachowianki jako centralnego obiektu, wzniesionego w Płocku dla uczczenia Tysiąclecia Państwa Polskiego.

W rezultacie podjętych starań i cytowanej uchwały MRN — dzięki wyłożonej pracy wykonawcy „Petrobudowa” — Małachowianka rozpoczyna rok szkolny 1964/65 w nowym pięknym gmachu.

Na skutek wyburzenia na posesji szkolnej niezabytkowych zabudowań i wchodzenia załogi budowlanej na teren zabytkowego gmachu, warunki lokalowe szkoły gwałtownie uległy pogorszeniu.

Lata szkolne 1962/63 i 1963/64 należały do najtrudniejszych. Zajęcia szkolne w tym czasie organizowano w lokalach zastępczych w trzech punktach miasta: przy ulicach Małachowskiego, Kochanowskiego i Kolegialnej.

Młodzież w ciągu tygodnia przechodziła z jednego do drugiego i trzeciego pomieszczenia zastępczego. Klasy nie mogły mieć przydzielonych na stałe izb lekcyjnych. Piętrzyły się trudności organizacyjne i wychowawcze. Nauczyciele, szczególnie opiekunowie klas, mieli utrudnione i ograniczone kontakty z młodzieżą. Tylko duży wysiłek wszystkich nauczycieli i sprężysta zapobiegliwość organizacyjna dyrekcji nie dopuściły do załamania się pracy dydaktyczno-wychowawczej, która w tych warunkach przebiegała rytmicznie i prawidłowo.

W ostatnich kilku latach, pomimo pogarszających się warunków lokalowych szkoły, występujące wyraźny wzrost liczby uczących się. Zwiększa się liczba klas i wzrasta liczba uczniów w klasach. Dynamika tego wzrostu przedstawiona jest w tabeli 1.

Tab. 1 Liczby klas i uczniów w latach 1958—1965

lata szkolne	1958/59	1959/60	1960/61	1961/62	1962/63	1963/64	1964/65
uczniów na pocz. r. sz.	385	397	472	573	644	671	704
uczniów na koniec r. sz.	360	377	460	551	625	644	680
liczba klas	12	12	13	15	17	18	19

Tabela ukazuje stały wzrost liczby klas i młodzieży. W omawianych latach liczba młodzieży w roku szkolnym 1964/65 w porównaniu z liczbą w roku 1958/59 wzrosła o około 85%. Z tejże tabeli można wyliczyć, że przeciętna liczba uczniów w klasie wzrosła w tym czasie o około 16%. Podana na koniec roku szkolnego 1964/65 liczba 680 uczniów jest liczbą szacunkową.

Sledząc liczby dziewcząt i chłopców, pobierających naukę w liceum, da się w ostatnich latach zauważyć stopniowy wzrost odsetka dziewcząt. Sytuację na tym odcinku w latach 1958—1965 prezentuje tabela 2.

Tab. 2. Liczby i wskaźniki procentowe dziewcząt w ogólnej liczbie uczniów

Lata szkolne	stan w końcu r.sz. w szkole			stan w klasach VIII-nych		
	ogółem uczniów	w tym dziewcząt	% dziewcząt	ogółem uczniów	w tym dziewcząt	% dziewcząt
1958/59	360	230	64	106	62	60
1959/60	377	244	65	130	94	72
1960/61	460	288	63	186	117	63
1961/62	551	367	67	206	134	65
1962/63	625	427	68	204	144	70
1963/64	644	447	70	163	117	71
1964/65				200	162	81

Tendencję spadkową udziału liczby chłopców w ogólnej liczbie uczniów naszego (ogólnokształcącego) liceum można w pewnym stopniu uzasadnić rozwojem atrakcyjnych dla chłopców kierunków szkół zawodowych, rozwijających się równoległe z rozbudową i uprzemysłowieniem miasta.

Jednocześnie gwałtowna zmiana relacji między liczbą dziewcząt i chłopców w kl. VIII ze stosunku 71 : 29 w roku 1963/64 na stosunek

81 : 19 w roku 1964/65 wskazuje raczej na jakąś nieprawidłowość i z punktu widzenia wychowawczego jest to zjawisko niepożądane, którego należałoby uniknąć przy rekrutacji do klasy VIII w latach przyszyłych.

W pewnym przybliżeniu można powiedzieć, że 2/3 uczniów Małachowianki zamieszkuje na stałe w Płocku i 1/3 jest spoza m. Płocka, przeważnie ze wsi. W ostatnich latach proporcja ta ulega zmianie na niekorzyść młodzieży ze wsi. Dynamikę zmian tych proporcji w ostatnich trzech latach ilustruje tabelka 3.

Tab. 3. Młodzież licern w/g miejsca zamieszkania

Lata szkolne	Liczba uczniów w szkole	W tym spoza m. Płocka	% młodzieży spoza m. Płocka
1961/62	551	200	36
1962/63	625	202	32
1963/64	644	199	31

Zmniejszanie się od roku 1962/63 odsetka młodzieży wiejskiej w szkole jest spowodowane między innymi rozpoczęciem robót budowlanych w szkole i wstrzymaniem z tego powodu przyjęć do internatu. Wskaźnik ten może ulec dalszemu spadkowi, ponieważ z dniem 1 lipca 1964 r. został całkowicie zlikwidowany internat Małachowianki.

Jeśli procent uczniów promowanych lub dopuszczonych do egzaminów dojrzałości przyjmujemy jako wskaźnik poziomu wyników nauczania, to stwierdzić musimy, że na przestrzeni ostatnich 6 lat wyniki nauczania stałe się poprawiały. Niech ilustracją tego pozytywnego procesu będzie następujący szereg wskaźników procentowych uczniów promowanych w latach 1958/59—1963/64:

1958/59	1959/60	1960/61	1961/62	1962/63	1963/64
73%	72%	81%	82%	86%	88%

Z cytowanych danych wynika, że wskaźnik uczniów promowanych w ciągu 6 lat wzrósł o 25%. Fakt ten świadczy o podnoszeniu się stopnia sprawności szkoły.

W ciągu ostatnich sześciu lat szkołę opuściło 420 absolwentów. W kolejnych latach występuje wzrost liczby absolwentów oraz wzrost stosunku liczby absolwentów do liczby uczniów klas jedynastych. Dynamikę tych wielkości przedstawia tabela 4.

Tab. 4. Absolwenci Liceum Małachowskiego w latach 1958/59—1963/64

Rok szkolny	Liczba uczniów	Liczba absolw.	% absolw.	Liczba męzc. + kobiet
1958/59	73	53	76,2	21+32
1959/60	71	61	85,9	21+40
1960/61	70	53	75,7	24+29
1961/62	78	60	77,0	25+35
1962/63	85	81	95,3	31+50
1963/64	124	112	90,0	34+78
Razem	501	420	80,2	156+264

Przeszło dwukrotnie wzrosła liczba absolwentów w roku 1964 w porównaniu z liczbą w roku 1959, a wielkość wskaźnika procentowego zdających maturę (w stosunku do uczniów klasy jedenastej) wzrosła o 24%.

Większość absolwentów Małachowianki zgłasza się na studia wyższe. W roku 1964 na 112 absolwentów zdawało na studia 67, a 19 wstąpiła SN. Według sprawdzonych danych z przebiegu egzaminów w trzech następujących uczelniach: Polit. Warsz., Polit. Łódzka i SGGW, na które łącznie zdawało w tym roku 25 naszych absolwentów, pomyślnie złożyło egzamin 19-tu, przyjęto 14-tu, nie przyjęto 5-ciu, a nie zdało 6-ciu naszych kandydatów. Zatem na wymienione wyższe uczelnie zdało 76% zgłoszonych z naszej szkoły kandydatów. Jest to — przy obecnie dużej konkurencji — dość dobry wynik egzaminów.

Liceum posiada dobrze przygotowaną do pracy kadrę pedagogiczną, (na 36 nauczycieli zatrudnionych w szkole w roku szkol. 1964/65 — 34 osoby posiada kwalifikacje do nauczania w szkołach średnich, a 19 ma stopień magistra, 3 studiuje zaocznie (chemia, fizyka, matematyka) i wkrótce uzyska również stopnie magistrów.

Zespół nauczycielski przedstawia liczebność dość zróżnicowaną pod względem stażu pracy i wieku. W ogólnej liczbie zatrudnionych jest siedmiu nauczycieli o stażu pracy poniżej 6 lat i sześciu nauczycieli, których staż pracy przekracza trzydzieści lat. W ostatnich trzech latach zespół nauczycielski został uzupełniony i odmłodzony nowymi siłami.

Obecnie przeciętnie staż pracy nauczycielskiej dla mężczyzn wynosi około 22 lat, dla kobiet około 14 lat pracy. Przeciętny wiek nauczycieli liceum wynosi 46 lat.

Wraz z rozwojem szkoły wzrastała liczba personelu pedagogicznego. W omawianym okresie czasu od r. szk. 1958/59 do r. szk. 1964/65 kadra nauczycielska wzrosła z 25 do 36 osób. W następnych kilku latach nie przewiduje się wzrostu liczebności nauczycieli liceum.

Rok 1964/65 w Małachowiance

Kierunek pracy wychowawczej w nowym roku szkolnym wyznaczają Uchwały IV-go Zjazdu Partii oraz instrukcja Ministerstwa Oświaty w sprawie organizacji roku szkolnego 1964/65, określające ramowe zadania szkół.

Opracowanie dostosowanych do konkretnych warunków i możliwości szkoły planów pracy leży w obowiązku i interesie każdej szkoły.

Nie sposób w tym krótkim artykule omówić bliżej planu pracy, można jednak zorientować w problematyce wychowawczej stojącej przed Małachowianką w roku szkolnym 1964/65.

Należy podkreślić, że rok szkolny 1964/65 w życiu Liceum Małachowskiego jest rokiem szczególnym. Jego uroczyste rozpoczęcie zbiega

się z przekazaniem szkole nowego gmachu i zjazdem wychowanków szkoły. Przeżycia młodzieży związane z tą podwójną uroczystością staną się źródłem wielu poczynań wychowawczych.

Na czoło pracy wychowawczej w roku szkolnym 1964/65 wysuwają się następujące zadania:

1. pełne wykorzystanie treści wychowawczych zawartych w programach nauczania oraz innych dostępnych środków, które umożliwiają realizację zasadniczej funkcji szkoły, jaką jest wychowanie młodzieży w duchu socjalistycznym;
2. zorganizowanie wszechstronnej i rytmicznej w ciągu całego roku pracy, zmierzającej do podniesienia wyników nauczania w zakresie języka polskiego, historii i matematyki oraz radykalnego zmniejszenia odsetka drugoroczności uczniów;
3. zorganizowanie wśród młodzieży pracy, zabezpieczającej budynki, sprzęt i urządzenia przed niszczeniem, między innymi przez powierzenie opiece poszczególnych organizacji młodzieżowych określonych pomieszczeń, sprzętu, obiektów czy terenów, przez prowadzenie w tej dziedzinie wszechstronnej pracy wychowawczej oraz kontrolnej i nagradzającej lub represyjnej;
4. rozwijanie inicjatywy i aktywności w pracy wychowawczej grup działania ZMS na terenie klas X i XI-tych oraz drużyn ZHP na terenie klas VIII i IX-tych.
5. planowe ujęcie pracy pozalekcyjnej, która wypełni wolny czas młodzieży odpowiednimi zajęciami oraz kulturalną i zdrową rozrywką;
6. zorganizowanie szerokiej pracy wychowawczej w kierunku większego emocjonalnego powiązania młodzieży ze szkołą i miastem, jej postępowymi tradycjami i wybitnymi wychowankami; organizowanie spotkań, odczytów i wieczornie poświęconych tym zagadnieniom, podejmowanie czynów społecznych na rzecz szkoły i miasta;
7. optymalne wykorzystanie istniejących na terenie miasta ośrodków życia kulturalnego (Muzeum, Klub Międzynarodowej Prasy i Książki, Biblioteka Tow. Naukowego, Płocki Dom Kultury, kina, spektakle, koncerty, występy, odczyty itp.).

Te ogólne zadania zostaną rozbite na prostsze i konkretne, które będą w szczegółowym planie pracy szkoły przydzielone poszczególnym osobom lub organizacjom do wykonania w określonym czasie.

Właściwe zaplanowanie i sumienna realizacja stawianych szkole zadań niewątpliwie w roku szkolnym 1964/65 radykalnie poprawi wyniki nauczania i sprawność szkoły. Jedynie w tej formie szkoła może spłacić dług władzy ludowej i społeczeństwu za przekazany piękny gmach szkolny.

Dalsze potrzeby lokalowe szkoły

Budynek szkolny był projektowany na 600 młodzieży, t.j. na piętnasto lub szesnastooddziałową szkołę. Obecnie liczba młodzieży już przekroczyła siedemset, a liczba klas wynosi już 19. Dalszy wzrost prowadzi do liczby 20 oddziałów, a zatem do około 800 młodzieży. Oddany do użytku nowy i rekonstruowany gmach zawiera tylko 15 izb lekcyjnych i tylko po jednej pracowni fizycznej i chemicznej. Dotychczas przy mniejszej liczbie klas fizyka i chemia miały po dwie pracownie.

Do roku 1962 w budynku Małachowianki mieściło się również Liceum Ogólnokształcące dla Pracujących, które korzystało z odrębnych pomieszczeń na swoją kancelarię i bibliotekę; zajęcia dla pracujących odbywały się w salach wspólnych z liceum młodzieżowym.

W obecnych warunkach lokalowych i przy poważnym wzroście liczby uczniów nie ma możliwości przydziału jakichkolwiek osobnych pomieszczeń do dyspozycji Liceum dla Pracujących.

Trzeba również zaznaczyć, że w rekonstruowanym i nowym budynku nie ma takich pomieszczeń, jak: 1) kuchnia i sala na dożywianie młodzieży, 2) mieszkanie dozorca, który doglądałby całego obiektu szkolnego, 3) garaż na pojazdy mechaniczne, potrzebny do realizacji programów nauczania zajęć technicznych.

Wymienione braki lokalowe mogłyby zostać uzupełnione zarezerwowaniem potrzebnej ilości pomieszczeń w projekcie rekonstrukcji pozostałego skrzydła A — zabytkowego budynku.

Ogólnie jednak biorąc, warunki lokalowe bardzo się poprawiły. Nowa baza historycznej Szkoły niewątpliwie ogromnie ułatwia jej prawidłowy rozwój ogólny w bliższej i dalszej przyszłości.